

that in criminal proceedings on deliberate destruction of another's property an investigator can appoint any kind of expertise, which may appear to be of great importance in each particular case depending upon a subject of investigation. It can be fire and technical expertise and certain types of forensic examination: chemical, electro-technical physico-technical, forensic-medical, commodity, forensic- veterinary, expertise of materials, substances and products. The author lays emphasis on the fact that expert's conclusion as to the special expertise results cannot be used as evidence in criminal proceedings without preliminary analysis and evaluation of expert's conclusion.

Key words: criminal proceedings, crime, deliberate destruction of another's property, investigative (detective) actions, forensic examination.

УДК 343.24.001.33

О. Сопронюк

Класифікація кримінально-процесуальних санкцій

Автор вважає, що наукова класифікація кримінально-процесуальних норм повинна спиратися на загально-теоретичний правовий підхід. За способом реагування на правопорушення кримінально-процесуальні санкції варто змістовно та структурно поділяти на такі види та підвиди: 1) правовідновлювальні: 1.1) скасування або зміна незаконних процесуальних актів; 1.2) примусове виконання обов'язку; 1.3) відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні (у межах глави 9 КПК України); 2) каральні: 2.1) позбавлення або обмеження прав учасників провадження; 2.2) накладення грошових стягнень; 3) санкції нікчемності. За галузевою приналежністю кримінально-процесуальні санкції диференційовано на: 1) кримінально-процесуальні; 2) кримінально-правові; 3) адміністративні; 4) цивільно-правові; 5) дисциплінарні. Особливість каральних кримінально-процесуальних санкцій полягає у можливості їх поєднання з санкціями того ж виду іншої галузевої приналежності.

Ключові слова: норма права; санкція норми права; класифікація, кримінальне процесуальне право.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Кримінально-процесуальні санкції є елементом правового механізму притягнення до кримінально-процесуальної відповідальності посадових та приватних осіб, що порушили покладені на них обов'язки. У теорії кримінального процесу немає єдності у їх класифікації, що породжує суперечливі підходи до визначення кола та структури кримінально-процесуальних санкцій, з'ясування їх галузевої належності тощо. Після реформування кримінального процесуального законодавства до обраної проблематики вчені не зверталися, що створює прогалину у теорії кримінального процесу і спонукає до її заповнення.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких розпочато розв'язання даної проблеми й на які спирається автор. У нашому дослідженні ми використовували праці Л. В. Авраменка, Г. М. Ветрової, М. А. Громова, З. Ф. Ковриги, В. В. Копейчикова, О. Е. Лейста, В. Ю. Орехова, О. В. Петришина, С. А. Полуніна, А. І. Столмакова, М. В. Цвіка та інших науковців.

Метою даної наукової статті є: 1) з'ясування загально-теоретичного підходу до класифікації санкцій правових норм; 2) узагальнення та аналіз наукових робіт, що присвячені класифікації санкцій кримінально-процесуальних норм; 3) формулювання власної позиції з приводу критеріїв та структури наукової класифікації кримінально-процесуальних санкцій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У загальній теорії права традиційно одним із основних критеріїв для класифікації санкцій визнається спосіб реагування на правопорушення (охорони правопорядку через негативні наслідки для правопорушника) [1, с. 237; 2, с. 6]. Проте науковцями за цією ознакою пропонувалися відмінні за обсягом, структурою та термінологією поділи кримінально-процесуальних санкцій.

А. І. Столмаков одним із перших зробив спробу здійснити наукову класифікацію у відповідності зі способом охорони правопорядку і всі санкції норм кримінально-процесуального законодавства розділив на три великі групи: правовідновлювальні, правозапечерчувальні і каральні. Правовідновлювальні санкції - це заходи, що застосовуються посадовими особами та органами, які

здійснюють кримінальний процес, у цілях відновлення порушеного правопорядку. А. І. Столмаков виділив правозаперечувальні санкції (як окремий вид санкцій нікчемності у сфері кримінального процесу) – це заходи державного примусу, які полягають у позбавленні слідчого або судового акта доказового значення. Каральні санкції вчений розглядав як заходи штрафного характеру, за допомогою яких здійснюються покарання порушника, його виховання і виправлення [3, с. 44].

З. Ф. Коврига диференціювала кримінально-процесуальні санкції на чотири види: 1) заохочувальні (до них З. Ф. Коврига відносить окремі ухвали заохочувального характеру, що передбачалися тогочасним кримінально-процесуальним законодавством – О.С.); 2) правовідновлювальні; 3) каральні; 4) майнові санкції. Вона також заперечила проти виокремлення санкцій нікчемності, з свого боку аргументуючи це тим, що юридичні наслідки правопорушення усуваються правовідновлювальними санкціями [5, с. 45-46].

Ми поділяємо думку М. А. Громова, С. А. Полуніна, які критично сприймають виділення в законі заохочувальних санкцій, оскільки це суперечить правовій природі санкцій. Навіть на етимологічному рівні санкція – це осуд як реакція правової системи на вчинене правопорушення, це настання несприятливих наслідків для порушника правової норми [6, с. 51].

Від себе хотіли б додати, що єдиний наведений З. Ф. Ковригою приклад винесення окремих ухвал для відзначення суспільно корисних дій окремих осіб у чинному КПК України відсутній. Проте це не основне заперечення проти вирізнення заохочувальних санкцій. Вважаємо, що взагалі помилково змішувати такі внутрішньо суперечливі засоби впливу на поведінку, як заохочення та примус, у формі кримінально-процесуальних санкцій.

Навряд чи доцільно виділяти як окремий вид майнові санкції. Цей різновид кримінально-процесуальних санкцій З.Ф.Коврига доводила на прикладі інституту реабілітації незаконно засуджених громадян, яким мало бути відшкодовано майнові втрати [5, с. 45-46].

Також, на нашу думку, навряд чи обґрунтовано розглядати майнові санкції як самостійний різновид кримінально-процесуальних санкцій, оскільки вони органічно входять до складу більш об'ємної групи правовідновлювальних санкцій. У чинному законодавстві інститут реабілітації за мету має передбачає відшкодування майнової шкоди, компенсацію моральної шкоди, поновлення інших прав і прагне відновити те правове становище, яке існувало у всіх особистих та майнових сферах підозрюваного чи обвинуваченого до слідчо-судової помилки. Очевидно, що це точно відповідає природі правовідновлювальних санкцій.

Найбільш близькою до історично першої класифікації кримінально-процесуальних санкцій А. І. Столмакова і у той же час повністю сучасною за аргументацією є відповідна розробка М. А. Громова, С. А. Полуніна. Ці вчені доводять існування у структурі кримінально-процесуального права КПК правовідновлювальних, каральних санкцій та санкцій нікчемності [6, с. 49].

Порівнювані класифікації є за змістом спорідненими, відрізняючись побудовою та термінологічно. А от щодо розуміння внутрішньої структури правовідновлювальних санкцій розбіжності у підходах є. Зокрема, А. І. Столмаков виділив такі підвиди правовідновлювальних санкцій: 1) скасування або зміна незаконних процесуальних актів (наприклад, скасування прокурором незаконної постанови слідчого згідно із п.7 ч. 2 ст. 36 КПК); 2) примусове здійснення процесуальних дій стосовно осіб, які ухиляються від добровільного виконання своїх процесуальних обов'язків (зокрема, через привід свідка згідно із ст. 140 КПК); 3) обов'язок відшкодування шкоди, заподіяної особистості кримінально-процесуальним правопорушенням (автор наводить як приклад інститут реабілітації незаконно засуджених осіб – О.С.) [3, с. 44-45]. М. А. Громов, С. А. Полунін виділяють такі підвиди правовідновлювальних санкцій, як: 1) скасування або зміни незаконного акта; 2) примусове виконання обов'язку [6, с.74-75].

На нашу думку, у класифікації М. А. Громова, С. А. Полуніна необґрунтовано не враховано правовідновлювальних санкцій у формі відшкодування (компенсації) шкоди, заподіяної незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду, оскільки чинне законодавство (ст. 1176 Цивільного кодексу України, Закон «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду») дає для цього підстави. Також слід згадати, що в перспективі (сподіваємося, недалекій), цей підвид правовідновлювальних санкцій доповниться і відшкодуванням шкоди, завданої потерпілому внаслідок кримінального правопорушення за рахунок Державного бюджету України у випадках та в порядку, передбачених законом (ч.3 ст. 127 КПК України).

Слушним є вирізнення із складу каральних санкцій підвиду штрафних. Якщо каральні виражаються в позбавленні або обмеженні прав учасників провадження (наприклад, обмеження

особистої свободи під час тримання під вартою (ст. 183 КПК України), то штрафні санкції застосовуються у одній формі – грошового стягнення (наприклад, накладення грошового стягнення на особу, що ухиляється від явки до слідчого (ст. 144 КПК України)).

Завершуючи дане дослідження, слід розглянути найбільш дискусійне питання щодо обґрунтованості виокремлення санкцій нікчемності у кримінально-процесуальному праві. Варто вказати, що існування цього виду санкцій правових норм взагалі вже не оспорується і знайшло обґрунтування у багатьох наукових працях у межах загальної теорії держави і права [2, с. 8; 9, с. 57], а також кримінально процесуальній науці [3, с.44; 10, с.52; 11, с. 54-57].

Науковці даний вид санкцій по-різному іменують: А. С. Піголкін вжив назву «санкції недійсності» [12, с. 16]; ми вже згадували, що А. І. Столмаков називає даний різновид санкцій «правозаперечувальними» [3, с. 44]. Переважна ж більшість авторів надає їм назву «санкції нікчемності» [2, с. 6; 9, с. 57; 10, с. 52; 11, с. 109]. На нашу думку, для уніфікації юридичної термінології доцільно використовувати останню назву.

Санкції нікчемності охороняють кримінально-процесуальні правовідносини шляхом невизнання юридичної сили за діями, вчиненими з порушенням вимог правових норм. Санкції нікчемності реагують на правопорушення шляхом несприйняття протиправних дій, визнання їх такими, що не створили правових наслідків. У чинному КПК України санкції нікчемності найбільш виразно проявляють себе через норми, що охороняють від порушення процесуальний порядок збирання, фіксації та оцінки доказів, покликані забезпечити допустимість доказів, отриманих у кримінальному процесі.

Наступним фундаментальним критерієм для поділу кримінально-процесуальних санкцій є їх галузева приналежність. А. І. Столмаков розділив їх на: 1) кримінально-процесуальні; 2) кримінально-правові; 3) адміністративні; 4) цивільно-правові; 4) дисциплінарні [4, с. 43]. Інші науковці сприйняли таку класифікацію.

Кримінально-правові санкції застосовуються за порушення найбільш важливих вимог кримінально-процесуальних норм у разі вчинення злочину, предметно пов'язаного із кримінальним провадженням. Тому закономірно, що, як правило, застосування кримінально-правових санкцій поєднане із застосуванням кримінально-процесуальних санкцій. Це пояснюється необхідністю посиленого правового захисту кримінально-процесуальної діяльності, її винятковим соціальним значенням. Наприклад, ухвалення завідомо неправосудного вироку тягне застосування відповідних кримінально-правових санкцій, передбачених у ст.. 375 КК України. Одночасно з ними реалізується і кримінально-процесуальна правовідновлювальна санкція у вигляді скасування неправосудного обвинувального вироку у порядку відновлення провадження за нововиявленими обставинами.

Застосування в кримінальному процесуальному праві адміністративних санкцій можна пояснити їх універсальним характером, спрямованим на захист від порушень процесуальну діяльність різної галузевої приналежності. В основі їх реалізації лежить кримінально-процесуальне правопорушення, яке тягне адміністративну відповідальність. Дані санкції застосовуються тільки судом і в особливому порядку. М. А. Громов, С.А. Полунін до адміністративно-правових санкцій відносять адміністративно-правові штрафи та інші стягнення. При цьому до штрафних адміністративних санкцій ці вчені також відносять стягнення в дохід держави застави як запобіжного заходу в разі ухилення підозрюваного від слідства [6, с. 53]. З останнім ми не можемо погодитися, адже наведений ними приклад (як обов'язок підозрюваного не ухилятися від явки до слідчого, так і санкцію за його порушення) закріплено виключно у КПК, а не у законодавстві про адміністративні правопорушення.

Дисциплінарні санкції можуть поєднуватися з процесуальними санкціями, наприклад, при усуненні слідчого, прокурора або захисника від подальшої участі у провадженні. У той же час вони перебувають за межами кримінально-процесуального права. Підстави та порядок застосування дисциплінарної відповідальності щодо адвокатів, органів розслідування, прокуратури і суду закріплена у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Дисциплінарних статутах органів внутрішніх справ України, Дисциплінарному статуті прокуратури України, Законі України «Про судоустрій та статус суддів».

Норми кримінально-процесуального права охороняються також цивільно-правовою правовідновлювальною санкцією у вигляді обов'язку відшкодувати шкоду, заподіяну громадянину незаконними діями органів слідства, прокуратури і суду. Втім, застосування цього виду санкцій відбувається поза сферою кримінально-процесуальних правовідносин, як ми вже відзначали вище стосовно дисциплінарних санкцій.

Підводячи проміжний підсумок, слід погодитися із висновком про те, що спільне функціонування кримінально-процесуальних санкцій і санкцій матеріальних норм (кумуляція санкцій) створює більш надійні гарантії законності кримінального провадження [6, с. 55].

Одним з найпоширеніших у науці критеріїв класифікації санкцій правових норм є також ступінь їх визначеності [13, с. 153]. Даний вид класифікації є похідним від класифікації за способом охорони правопорядку, оскільки передбачає їх різноманітні за обсягом і розміром несприятливі наслідки. За ступенем визначеності санкції юридичних норм поділяються на: 1) абсолютно-визначені; 2) відносно-визначені; 3) альтернативні.

Абсолютно-визначені санкції містять вказівку на суворо фіксовану міру несприятливих наслідків, що настають для правопорушника. Тим самим вони обмежують ініціативу правоохоронних органів щодо вибору способів впливу на правопорушника. Саме тому абсолютно-визначені санкції рідко зустрічаються серед найбільш суворих штрафних і каральних санкцій. Що ж стосується санкцій правопоновлюючих, то перевага в цій групі абсолютно-визначених санкцій пояснюється їх першочерговим завданням – поновлювати порушений правопорядок у тому ж обсязі [14, с. 361]. Наприклад, до абсолютно визначених санкцій належить стягнення у дохід держави усієї суми застави, визначеної судом, за порушення обов'язків підозрюваним.

Відносно-визначені санкції містять вказівку на мінімальний і максимальний розміри правообмеження (наприклад, грошове стягнення від 0,5 до 2 розмірів мінімальної зарплати у випадку неприбуття без поважної причини до слідчого судді, суду згідно із ст. 139 КПК України). Можливе визначення тільки максимуму примусу (домашній арешт на досудовому розслідування не може перевищувати 6 місяців (ст. 181 КПК)). Відносна визначеність санкцій пояснюється тим, що примусові заходи безпосередньо залежать від ступеня суспільної небезпеки винної особи та правопорушення і тому повинні визначатися індивідуалізовано.

Альтернативні санкції дають можливість уповноваженому суб'єкту застосовувати до правопорушника один із передбачених у санкції заходів впливу. Наприклад, за чинним КПК, як правило, при обранні до підозрюваного запобіжного заходу у вигляді застави йому має бути запропоновано внести заставу, як альтернативний засіб забезпечення кримінального провадження (ч. 3 ст. 183 КПК України).

Можна запропонувати й інші способи класифікації санкцій кримінально-процесуального права. Зокрема, виділити і проаналізувати специфіку санкцій, які уповноважені застосовувати окремі посадові особи у кримінальному процесі. На підставі цього критерію санкції поділяються на дві групи: 1) санкції, що застосовуються посадовими особами, які є суб'єктами кримінально-процесуальних правовідносин, і 2) санкції, що застосовуються суб'єктами інших правовідносин [15, с. 232]. Перша група поділяється на такі підгрупи: 1) санкції, застосовувані органами досудового розслідування (наприклад, примусове виконання обов'язку – привід свідка; примусове проведення процесуальних дій – освідчення; відібрання зразків для порівняльного дослідження; усунення слідчого керівником органу розслідування); 2) санкції, що застосовуються прокурором (скасування або зміна незаконного процесуального акта слідчого); 3) санкції, що застосовуються слідчим суддею, судом (наприклад, скасування або зміна незаконного процесуального акта слідчого, прокурора, нижчестоящего суду; зміна запобіжного заходу на більш суворий, адміністративні санкції).

До другої групи санкцій слід віднести дисциплінарні санкції, застосування яких пов'язане з накладенням дисциплінарного стягнення в порядку підпорядкування чи спеціальним суб'єктом, наприклад, кваліфікаційно-дисциплінарною комісією, а також кримінально-правові, цивільно-правові та адміністративні санкції. Застосування зазначених санкцій пов'язано з вчиненням кримінально-процесуального правопорушення, але їх реалізація відбувається поза сферою відповідного кримінального провадження [6, с. 60-61].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, на нашу думку, наукова класифікація кримінально-процесуальних норм повинна спиратися на загально-теоретичний правовий підхід. За способом реагування на правопорушення кримінально-процесуальні санкції варто змістовно та структурно поділяти на такі види та підвиди: 1) правовідновлювальні: 1.1) скасування або зміна незаконних процесуальних актів; 1.2) примусове виконання обов'язку; 1.3) відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні (у межах глави 9 КПК України); 2) каральні: 2.1) позбавлення або обмеження прав учасників провадження; 2.2) накладення грошових стягнень; 3) санкції нікчемності. За галузевою приналежністю кримінально-процесуальні санкції диференційовано на: 1) кримінально-процесуальні; 2) кримінально-правові; 3) адміністративні; 4) цивільно-правові; 5) дисциплінарні. За загальним правилом, за одне і теж правопорушення не може застосовуватися більше однієї каральної санкції. Але особливість кримінально-процесуальних

каральних санкцій і полягає у можливості їх поєднання з санкціями того ж виду іншої галузевої приналежності. Спільне функціонування кримінально-процесуальних санкцій і санкцій матеріальних норм (кумуляція санкцій) створює більш надійні гарантії законності процесуальної діяльності. За ступенем визначеності кримінально-процесуальні санкції поділяються на: 1) абсолютно-визначені; 2) відносно-визначені; 3) альтернативні. За суб'єктом застосування санкції поділяються на: 1) санкції, що застосовуються посадовими особами, які є суб'єктами кримінально-процесуальних правовідносин, і 2) санкції, що застосовуються суб'єктами інших правовідносин. Остання група застосовується поза кримінальним провадженням.

Джерела та література

1. Загальна теорія держави і права / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. академіків АПрН України М.В. Цвіка О.В.Петришина. – Х.: Право: 2010. – 584 с.
2. Орехов В. Ю. Санкції в праві як елемент правового регулювання та охорони суспільних відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.01 – теорія держави і права; історія правових та політичних учень / В. Ю. Орехов. – К., 2008. – 22 с.
3. Столмаков, А. И. Понятие и классификация санкций норм уголовно-процессуального права / А. И. Столмаков // Правоведение. – 1977. – № 3. – С. 40-46.
4. Лейст О. Э. Санкции и ответственность по советскому праву / О. Э. Лейст. – М.: МГУ, 1981. – 239 с.
5. Коврига З. Ф. Уголовно-процессуальная ответственность / З. Ф. Коврига. – Воронеж: Изд-во Ворон. гос. ун-та, 1984. – 191 с.
6. Громов Н. А., Полунин С. А. Санкции в уголовно-процессуальном праве России / Н. А. Громов, С. А. Полунин. – М.: Городец, 1998. – 152 с.
7. КПК України // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. – Ст. 88.
8. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 1. – Ст. 1.
9. Недбайло П. Е. Советские правовые нормы / П. Е. Недбайло. – Львов: Львов. гос. ун-т, 1959. – 169 с.
10. Петрухин И. Л. Меры защиты правопорядка в уголовном процессе / И. Л. Петрухин // Совершенствование законодательства о суде и правосудии. – М.: ИГиП АН СССР, 1985. – С.45-52.
11. Ветрова Г. Н. Санкции в судебном праве / Г. Н. Ветрова. – М.: Наука, 1991. – 160 с.
12. Пиголкин А. С. Нормы советского права и их толкование: автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. юрид. наук: 12.00.01 – теория государства и права; история правовых и политических учений / А. С. Пиголкин. – Л.: ЛГУ, 1962. – 18 с.
13. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. / під ред. В. В. Кофєйчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 320 с.
14. Теория государства и права / Под ред. А. И. Королева, Л. С. Явича. – Л.: ЛГУ, 1987. – 549 с.
15. Ларин А. М. Уголовный процесс. Структура права и структура законодательства / А. М. Ларин. – М.: Наука, 1985. – 240 с.

Сопрунок А. Классификация уголовно-процессуальных санкций. Автор считает, что научная классификация уголовно-процессуальных норм должна основываться на общетеоретический правовой подход. По способу реагирования на правонарушения уголовно-процессуальные санкции содержательно и структурно разделены на следующие виды и подвиды: 1) правовосстановительные: 1.1) отмена или изменение незаконных процессуальных актов; 1.2) принудительное исполнение обязанности; 1.3) возмещение (компенсация) вреда в уголовном производстве (в пределах главы 9 УПК Украины); 2) карательные: 2.1) лишение или ограничение прав участников производства; 2.2) наложения денежных взысканий; 3) санкции ничтожности. По отраслевой принадлежности уголовно-процессуальные санкции дифференцированы на: 1) уголовно-процессуальные; 2) уголовно-правовые; 3) административные; 4) гражданско-правовые; 5) дисциплинарные. Особенность карательных уголовно-процессуальных санкций заключается в возможности их сочетания с санкциями того же вида другой отраслевой принадлежности. По степени определенности уголовно-процессуальные санкции подразделяются на: 1) абсолютно-определенные; 2) относительно-определенные; 3) альтернативные. По субъектом применения санкции подразделяются на: 1) санкции, применяемые должностными лицами, являющимися субъектами уголовно-процессуальных правоотношений, и 2) санкции, применяемые субъектами иных правоотношений. Последняя группа применяется вне уголовного производства.

Ключевые слова: норма права; санкция нормы права; классификация, уголовное процессуальное право.

Soproniuk O. Classification of Criminal Procedural Sanctions. According to the author of the article scientific classification of criminal procedural norms should be based on general theoretical legal approach. In accordance with the kind of response to the offense violations criminal procedural sanctions should be divided into the following types and subtypes: 1) restoration of rights: 1.1) cancellation or modification of procedural illegal acts; 1.2) enforcement of the obligation; 1.3) refund (compensation) of damages in criminal proceedings (within chapter 9 of Criminal Code of Ukraine); 2) punitive: 2.1) deprivation or restriction of rights of the proceedings; 2.2) impose monetary penalties; 3) the sanction of nullity. According to sectoral affiliation criminal procedural sanctions have been differentiated into: 1) criminal-procedural; 2) criminal-legal; 3) administrative; 4) civil legal; 4) disciplinary. The peculiarity of criminal procedure and penal sanctions is the possibility to combine them with the sanctions of the same kind from another branch of law. By the degree of definiteness criminal procedural sanctions have been divided into: 1) absolutely determined; 2) relatively-defined; 3) alternative. The author concludes that relatively-defined and alternative criminal procedural sanctions dominate in the CPC allowing to individualize the limitation of rights of the guilty person. According to the subject of application the sanctions are divided into: 1) sanctions applied by officials who are subjects of criminal procedure relationships, and 2) the sanctions that are applied to other legal entities. The latter group is used outside criminal proceedings.

Key words: norms of law; the sanction of the rule of law; classification, criminal liability; criminal procedural law.

УДК 343.117

М. Чорноусько

Нагляд прокурора за додержанням законів під час проведення досудового розслідування: тенденції нормотворення та правозастосування

У статті розглядаються деякі питання нагляду прокурора за додержанням законів під час проведення досудового розслідування. Здійснюється аналіз чинного національного та міжнародного кримінального процесуального законодавства, справ, розглянутих Європейським судом з прав людини, точок зору науковців з приводу ключових аспектів діяльності прокурора в конкретному кримінальному провадженні. Подається виклад сучасних тенденцій нормотворення та правозастосування, заснований на існуючих законодавчих ініціативах, висновках практиків щодо недоліків нормативної бази та даних офіційної статистики відповідно. Пропонується авторська класифікація проблем, що виникають в контексті наглядової діяльності прокурора у кримінальному провадженні.

Ключові слова: нагляд прокурора; повноваження прокурора; досудове розслідування; класифікація проблем; забезпечення прав; правозастосування.

Постановка проблеми та її значення. Нещодавнє реформування кримінального процесуального законодавства постало для держави одним зі способів запровадження міжнародних стандартів діяльності системи кримінальної юстиції. Незважаючи на певну позитивну динаміку, наявність положень, що не лише породжують обґрунтовані дискусії серед правників, але й справляють негативний вплив на якість правозастосування свідчить про те, що на сьогодні кінцевої мети досягнуто лише з формальної точки зору. Водночас, огляд та аналіз окремих нормотворчих та правозастосовних тенденцій сьогодення дозволить з'ясувати основні проблеми, що виникають під час проведення досудового розслідування, а отже – виокремити пріоритетні напрями нагляду прокурора за його законністю.

Аналіз досліджень проблеми. Окремі проблемні аспекти в контексті висловленого прямо чи опосередковано висвітлювалися такими представниками української науки і практики, як М. І. Бортун, В. І. Малюга, Р. І. Назаренко, О. Ю. Татаров, О. Г. Яновська та ін. Разом з тим, питання є недостатньо дослідженим співвідносно з нормами деяких міжнародних нормативно-правових актів,